

Ковтюх Світлана Леонідівна
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка

**ВАСИЛЬ ВІКТОРОВИЧ ЛУЧИК –
УЧЕНИЙ З ВЕЛИКОЇ ЛІТЕРИ**

Статтю присвячено життєвому шляху та науково-педагогічній діяльності Василя Вікторовича Лучика – відомого українського лінгвіста, знаного фахівця з ономастики, етимології, словотвору, слов'янського та загального мовознавства, доктора філологічних наук, професора, лауреата премії імені О. О. Потебні Національної академії наук України, заслуженого діяча науки і техніки України.

***Ключові слова:** Василь Вікторович Лучик, етимологія, ономастика, словотвір, слов'янське мовознавство, українське мовознавство.*

The article is devoted to the course of life, scientific and pedagogical work of Vasyl Viktorovych Luchyk – the outstanding Ukrainian linguist, prominent specialist in onomastics, etymology, word-formation, Slavic and general linguistics, doctor of philology, professor, laureate of O. O. Potebnia Prize of the National Science Academy of Ukraine, honored figure of science and techniques of Ukraine.

***Key words:** Vasyl Viktorovych Luchyk, etymology, onomastics, word-formation, Slavic linguistics, Ukrainian linguistics.*

Василь Вікторович Лучик – відомий не тільки в Україні, а й у всьому слов'янському світі талановитий мовознавець, автор більше 210 наукових і науково-дидактичних праць із проблем глотогенезу українців і слов'ян, ономастики, етимології, словотвору. Його перу належать індивідуальні монографії „Автохтонні гідроніми Середнього Дніпро-Бузького межиріччя” (1996), „Іншомовні гідроніми Середнього Дніпро-Бузького межиріччя” (1999), підручник „Вступ до слов'янської філології” (2008, 2013), „Етимологічний словник топонімів України” (2014), численні статті у вітчизняних і зарубіжних

виданнях. В. В. Лучик – співавтор „Словника народних географічних термінів Кіровоградщини” (1999), „Словника мікрогідронімів України” (2004), загальнослов'янської енциклопедії у двох томах „Слов'янська ономастика” (Варшава-Краків, 2002, 2003). Василь Вікторович був активним учасником багатьох національних і міжнародних наукових конференцій, семінарів, круглих столів в Україні, Білорусі, Росії, Польщі, Словаччині, Молдові, Туреччині, Словенії, XIV й XV Міжнародних з'їздів славістів у Македонії (м. Охрид, 2008) та Білорусі (м. Мінськ, 2013).

20 років плідного життя (1984–2004) цього Вченого з великої літери пов'язані з нашим навчальним закладом, 9 років – з 1995 до 2004 – Василь Вікторович Лучик був завідувачем кафедри української мови університету.

А починалася його наука на теренах малої батьківщини – у мальовничому селі Михайлівка Кельменецького району Чернівецької області, де народився на Божий світ 20 жовтня 1954 року. „Селянська родина нарекла Василем, щоб царював над своїм життям, тато подарував ім'я по батькові Вікторович, проте не судилося побачити сина переможцем: трагічно загинув, коли малому ще не виповнилося й року. Дитину виховують не словами, а власним прикладом, тому, мабуть, від мами Марії Леонтіївни дісталася в спадок надзвичайна працелюбність, а ще толерантність, людяність, повага до місцевих традицій і народних звичаїв” [1, с. 103–104]. Закінчив спочатку Михайлівську восьмирічну, а пізніше, 1971 року, – Лівинецьку середню школи. З теплом пригадує Василь Вікторович материнську любов і турботу першої вчительки Марії Кіндратівни, яка пригощала їх свіжоспеченим хлібом за виконаний план збирання жолудів для колгоспної свиноферми. На його переконання, не став би істориком мови та компаративістом без уроків двох гуманітаріїв, які викладали в середніх класах: Антон Ілліч Перепічка – історію, Сергій Васильович Требик – українську мову та літературу. Крім того, вони навчили сільського хлопця долати перешкоди, досягати мети, прагнути до самовдосконалення.

Після школи та водійських курсів В. В. Лучик у 1972–1974 роках служив у

Групі радянських військ у Німеччині. Були пропозиції залишитися на контрактну позастрокову службу за кордоном чи поїхати на будівництво БАМу або КАМАЗу, проте хлопець вирішив повернутися додому й побудувати самотній мамі нову хату. Життя внесло корективи: з військової частини надійшло направлення на навчання на підготовчому відділенні Чернівецького держуніверситету, що й змінило плани. Мама Марія Леонтіївна, яка закінчила 2 класи румунської школи, тяжко працювала все життя, щиро бажала, щоб син став «паном учителем». Василь Вікторович мріяв про історичний факультет, але туди приймали тільки членів або кандидатів у члени КПРС, тому він опинився на підготовчому відділенні філологічного (1974–1975). З 1975 до 1980 опановував російську філологію. Тут знайшов свою долю: одружився з майбутнім професором, доктором філологічних наук, красунею й розумницею Аллою Анатоліївною. Після закінчення Чернівецького державного університету з відзнакою впродовж 1980–1984 років працював асистентом кафедри російської мови Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка, куди талановите молоде подружжя запросив професор, завідувач кафедри В. О. Горпинич.

До Кіровограда Василь Вікторович переїжджає 1984 року й до 1992 виконує обов'язки старшого викладача кафедри філологічних дисциплін факультету початкового навчання Кіровоградського державного педагогічного інституту імені О. С. Пушкіна. Без відриву від викладацької роботи В. В. Лучик написав й успішно захистив 1986 року кандидатську дисертацію „Словотвірні особливості катойконімів у російському розмовному мовленні” у Дніпропетровському держуніверситеті. На факультеті початкового навчання молодий кандидат філологічних наук користується заслуженим авторитетом і повагою як студентів, так і колег, тому впродовж 1987–1992 років працює на посаді заступника декана. Я пригадую, як Василь Вікторович завжди виважено, вдумливо підбивав підсумки наукових зібрань кількох мовознавчих кафедр, як толерантно, фахово аналізував доповіді колег, його міркування враховували, бо вони були

підкріплені незаперечними аргументами.

Навчаючись у докторантурі на кафедрі української мови Київського державного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (1992–1995), В. В. Лучик здійснив системний аналіз гідронімії Середнього Дніпро-Бузького межиріччя. „Одного разу я була свідком, як ювіляр працював над докторською дисертацією: приходив до академічної бібліотеки, як до станка, уранці, займав місце й трудився, не піднімаючи голови й ні на що не відволікаючись, до самого закриття. І так кожного дня, кожного тижня. В. В. Лучик став справжнім уособленням працьовитості, яка щедро одарувала його своїми плодами у вигляді визнання наукової спільноти. Багато років тому він не просто увійшов до величної царини мовознавства, а й сам став його живою науковою святинею” [1, с. 104]. 1995 успішно захистив докторську дисертацію (науковий консультант – професор С. П. Бевзенко) і цього ж року став очільником кафедри української мови. Давній друг і колега професор М. С. Скаб писав: „Дисертація та видані за її результатами монографії стали подією в українській ономастиці, засвідчили причетність території на межі правобережного лісостепу й степу, яка зазнала різноетнічних і різномовних нашарувань, до південної периферії так званої прабатьківщини слов'ян” [3, с. 6].

Упродовж дев'ятох років керівництва нашою кафедрою Василь Вікторович гармонійно поєднував наукову, навчальну та громадську роботу: був відповідальним редактором „Наукових записок КДПУ ім. В. Винниченка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)”, членом спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій, керував роботою аспірантів і докторантів, організував Центральноукраїнський ономастичний центр, провів ІХ Всеукраїнську ономастичну конференцію (2001), був членом ономастичної комісії при Кіровоградській міській держадміністрації, отримав знак „Відмінник освіти України”, 2001 року йому цілком заслужено присвоєно вчене звання професора кафедри української мови. Паралельно кілька років (2001–2005) викладав польським студентам українську мову, порівняльну граматику

слов'янських мов в Інституті східнослов'янської філології Шльонського університету (м. Сосновець), вів там науково-дослідний магістерський семінар. У польському університеті його було обрано до складу вченої ради філологічного факультету та розширеної спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій. Природно, що саме Василеві Вікторовичу Лучикові Польська академія наук у Варшаві-Кракові доручила підготувати українську частину фундаментальної 2-томної енциклопедії „Słowiańska onomastyka” (2002–2003). Доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри історії та культури української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича М. С. Скаб зазначає, що «до цієї праці вчений залучив таких знаних ономастів, як Ю. О. Карпенко і П. П. Чучка, але левову частку українського тексту енциклопедії (18 з 24 тематичних статей) Василь Вікторович підготував сам. За обсягом з 12 слов'янських частин цієї узагальнювальної ономастичної праці лише українська не має жодної ремарки „brak opracowania”, а за якістю вона визнана членом редколегії енциклопедії Є. Думою однією з найкращих, що свідчить про високий рівень розвитку вітчизняної ономастики й характеризує українських співавторів як провідних учених у відповідній галузі слов'янської філології” [3, с. 6].

Василь Вікторович Лучик був авторитетним керівником, мудрим наставником, справедливим викладачем, світлою людиною, у якій інтелект і принциповість органічно поєднувалися з глибокою сердечністю та щирістю, також він завжди був душею товариства, прекрасним організатором неформальних філологічних посиденьок. Думалося, що такий непересічний фахівець буде очолювати нашу кафедру ще багато десятиліть. Проте так історично склалося, що наш факультет став кузнею кадрів для Національного університету „Києво-Могилянська академія”.

2004 року Василь Вікторович Лучик на запрошення віце-президента з навчальної роботи НаУКМА, теж колишнього нашого професора-літературознавця Володимира Євгеновича Панченка переїздить до Києва, де

спочатку працює професором кафедри української мови. З 2003 він член Міжнародної ономастичної комісії при Міжнародному комітеті славістів, з 2006 – провідний науковий співробітник відділу загальнославистичної проблематики і східнослов'янських мов Інституту мовознавства імені О. О. Потебні НАН України (за сумісництвом).

15 років наш колишній очільник пропрацював у Києво-Могилянській академії й навіки в її історію вписав своє ім'я золотими буквами як засновник і перший завідувач кафедри загального і слов'янського мовознавства (2007), роботою якої керував 12 років і на якій 2008 запровадив магістерську програму „Філологія. Теорія, історія української мови та компаративістика”. Як співорганізатор провів II та III Міжнародні наукові конференції, присвячені пам'яті Омеляна Пріцака. З 2011 року був відповідальним редактором наукового видання „Магістеріум: Мовознавчі студії” (Київ, ВПЦ НаУКМА).

Ні на хвилину не згасав науковий запал В. В. Лучика, з кожним роком ватра його унікального таланту розгоралася сильніше та яскравіше. Він був одним з рецензентів 6-го тому фундаментального „Етимологічного словника української мови” (2012), відповідальним редактором „Етимологічного словника запозичених суфіксів і суфіксоїдів української мови”, укладеного П. О. Селігеєм, та колективного „Етимологічного словника суфіксів української мови”, аналогів якому немає не тільки в слов'янській, а й у світовій лексикографії. Не вистачить статті перерахувати всі його посади: член ученої ради і спеціалізованої вченої ради в Інституті мовознавства імені О. О. Потебні НАНУ, член Наукової координаційної ради „Закономірності розвитку мов і практика мовної діяльності”, член Української ономастичної комісії при Відділенні літератури, мови та мистецтвознавства НАНУ, член редколегії академічних часописів „Мовознавство”, „Українська мова” та ін. Наукова школа знаного професора нараховує 12 кандидатів наук з таких спеціальностей: „українська мова” (9), „слов'янські мови” (1), порівняльно-історичне і типологічне мовознавство (1),

„загальне мовознавство” (1); його часто запрошували опонувати на захисті кандидатських і докторських дисертацій (близько 30 разів).

Василь Вікторович Лучик 2015 року отримав звання „Заслужений діяч науки і техніки України”, 2016 року був нагороджений премією імені О. О. Потебні НАН України в галузі мовознавства, філософії, мови та народної творчості за лексикографічну працю „Етимологічний словник топонімів України”.

Щирі слова справжнього лицаря науки Василя Вікторовича Лучика, опубліковані в районній газеті, зайвий раз засвідчили його високі моральні принципи, скромність, патріотизм, вдячність малій батьківщині, рідній мамі, учителям: „Відтак кожного року, коли приїжджаю на могилу батьків і зустрічаю виснажених працею односельчан, подумки низько вклоняюся їм за те, що вони знаходять у собі сили долати всі труднощі, зберігати дух своєї й моєї малої батьківщини, залишати тим, хто знаходиться від неї на відстані, можливість і надію повертатися додому. Усім їм – своїй матері, рідним, учителям і односельчанам-трудівникам – зобов’язаний тим, що, подібно до відомого казкового героя Г. Андерсена, пройшов шлях від босоногого сільського хлопчиська до професора елітного університету і маю нагоду дякувати за це Богові” [2].

Дочка двох Лучиків – докторів філологічних наук – Ганнуся Скриник – 2008 року захистила кандидатську дисертацію, 2009 опублікувала монографію „Слова і лексикалізовані сполуки із займенниковим компонентом *що* в українській мові”. По-особливому гордився Василь Вікторович єдиним онуком. Роман Скриник з 18 років служив танкістом у 92-й окремій механізованій бригаді, ветеран АТО з 20 років та учасник бойових дій, має державні відзнаки. Одночасно цей відважний молодий патріот закінчив заочно Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова за спеціальністю: Філологія. Переклад.

Василь Вікторович Лучик стійко й мужньо боровся впродовж кількох років з тяжкою недугою. Поряд завжди була Алла Анатоліївна – дружина, вірний друг, сподвижник, кохання всього його життя. Вони ще встигли станцювати свій останній вальс, вони ще встигли сказати один одному щирі слова любові...

На превеликий жаль, 11 серпня 2019 року внук Роман не докликався дідуся на сніданок. Мабуть, Бог дарує смерть уві сні істинним праведникам. Василь Вікторович Лучик приєднався до небесного сонму великих лицарів-українців. До 20 жовтня 2019 року – його 65-річчя – залишалось трохи більше двох місяців.

Література

1. Ковтюх С. Л. Лицар ономастики (до 60-річчя від дня народження В. В. Лучика). *Магістеріум. Мовознавчі студії*. Київ : ВПЦ НаУКМА, 2016. Вип. 62. С. 103–106.
2. Лучик В. В. Роздуми про малу батьківщину. *Рідне слово* (газета Кельменецької районної ради та районної державної адміністрації Чернівецької області). 17.07.2009. № 28 (7691).
3. Скаб М. С. Життєвий і творчий шлях Василя Вікторовича Лучика. *Василь Вікторович Лучик : біо-бібліографічний покажчик* / уклад. Ф. І. Туранли. Київ : Талком, 2014. С. 4–8.